

JÕULUORATOORIUMID EMTA-S JA ESTONIAS

AARE TOOL
muusikateadlane

Eesti muusika- ja teatriakadeemia saali-kompleksi avamispidustuste teleülekandest 28. septembril meenub üks kõnekas seik. Reporteri mikrofoni ees oli Tõnu Kaljuste ning jutuaajamise keskmes 100. aastapäeva tähistav akadeemia ja uus kontserdisaal. Reporter: “Neeme Järvi on mulle öelnud, et see saal on justkui Tõnu Kaljuste peale mõeldes tehtud.” Sobib see ju eriti väiksematele vokaal- ja orkestrikoosseisudele, mida Kaljuste on alati nii meeeldi juhatanud. Selle peale täheldas Kaljuste tagasihoidlikult: “No kui Neeme Järvi nii ütles, siis see on muidugi tõsi – siin mul ei ole enam midagi rääkida”.

EMTA suur saal täidab Tallinnas seni puudunud niši: see on avaram kui kammersaal, kuid ikkagi piisavalt kompaktna, et jätta alles väiksemate koosseisude usalduslik ja vahetu õhkkond. Kas sellel saalil võiks aga olla väljavaade ka oratooriumide või muude vokaal-sümfooniliste žanrite harjutus- ja esituspai-gana? XIX sajandil populaarseks saanud esituspraktika järelmina on visalt püsinud ühekülgne arusaam oratooriumist kui suurejoonelisusele rõhuvast ja kogukat koorikoosseisu eeldavast žanrist. Ka Bach'i ja Händeli oratooriume esitati kaua aega just niisuguses toretsevas võtmes.

Alates 1970. ja 1980. aastatest on lähenemine paljuski muutunud ja praegusajal ollakse seda meelt, et XVIII sajandi oratooriumide stiiliga haakub kõige paremini ökonoomsem koor. Küllalt näiteid on sellegi kohta, kuidas hilisbaroki oratooriume esitatakse minimaalse koosseisuga: sellisel juhul on ühe kooripartii kohta kõigest kaks lauljat, kusjuures pole eraldi soliste, vaid ka soolopartiid (retsitatiivid ja aariad)

Saint-Saënsi “Jõuluoratoorium” EMTA suures saalis, dirigent Tõnu Kaljuste.

FOTO RENE JAKOBSON

on kooriliikmete päralt. Koori ökonoomsus eeldab orkestris barokiajastu pillide kasutamist, et tagada koori ja orkestri kõlatasakaal. Ka XIX sajandi repertuaaris on küllalt näiteid väiksema (või “erilise”) esituskooresseisuga oratooriumidest, mille seas väärib mainimist Camille Saint-Saënsi “Jõuluoratoorium” (1858) solistidele, koorile, orelile, keelpillidele ja harfile. EMTA suures saalis puudub orel, selle asemel saab aga edukalt kasutada digitaalset instrumenti, mis jäljendab vileoreli kõla üsna täpselt.

Saint-Saënsi “Jõuluoratoorium” tuli EMTA suures saalis ettekandele 7. detsembril; EMTA koori ja Tallinna Kammerorkestrit juhatas Tõnu Kaljuste. Ligikaudu 40 minutit kestvale oratooriumile esitati kontserdi esimeses pooles “soojenduseks” valik inglise heliloojate (Elgar, Britten, Delius ja Bridge) teoseid keelpilliorkestrile. Neid palu on Kaljuste dirigeerimisel aga mängitud juba 2017. aasta detsembris, mistõttu kontserdi esimene pool polnud just uudisväär-tuslik. Sopran Yena Choi, metsosopran Helen Lepalaan, alt Annaliisa Pillak, tenor Juhan Tralla ja bariton Olari Viikholm tõlgendasid “Jõuluoratooriumis” oma partiid ooperliku pateetikaga, mis sellesse muusikasse on ridade vahel tõesti sisse komponeeritud. Mõeldav on aga kindlasti ka teistsugune lähenemine, mille mõistmiseks võib inspiratsiooni ammutada oratooriumi algusosa päisesse märgitud vihjest: “Bachi stiilis”. Ettekande peamine lahenduseta jäänud

probleem oli lahknevus esituslaadis (eelkõige vibraato käsitluses), mis andis tunda vokaalsolistide kvintetis, rääkimata solistide ja koori võrdlusest (nr 9, kvintett ja koor). Eestis on kujunenud stiilitundlik kammerlik koorikultuur, suurvormides rakendatavad vokaalsolistid esindavad aga sageli üsna teistsugust esteetikat, mistõttu igauks näib vedavat vankrit oma suunas.

21. detsembril sai Estonia kontserdisaalis kuulda kolme esimest osa Johann Sebastian Bach'i “Jõuluoratooriumist” BWV248; Eesti Filharmoonia Kammerkoori ja Tallinna Kammerorkestrit dirigeeris Kaspars Putniņš. Kuigi TKO mängib nüüdisaja instrumentidel (tõsi, trompetid on ajastukohased), püütakse vanade keel- ja puupillide malbet kõla ning barokilikku fraseerimist igati järele aimata. Koorikoosseis jäi tänuväärsele maha gigantsusest, mida varasematel aegadel on selle teose puhul harrastatud, ent samas jätkus selle orkestri taustal enda kehtestamiseks piisavalt rammu. Putniņši juhutatut võib kirjeldada kui kohalikke võimalusi ja piiranguid arvestavat mõistlikku “kesktee” interpretatsiooni, kus on küll võetud ajastuteadlikkusele avatud hoiak, aga mis siiski eriti ei avarda selle ajastu repertuaari esitamisel Eestis seni valitsenud praktikat.

Teosesse kätketud rõõmusõnumile vaatamata laius esituse kohal mõningane raskuse vaim – justkui oleks Bach'i “Jõuluoratoorium” viimane morn takistus, mis tuleb ületada hambad ristis, et aasta 2019 vormikohaselt lõpusirgele veeretada. Kuivõrd 21. detsember on rahvakalendis toomapäev, siis kahtlustan, et Tahma-Toomas oli laval lahti pääsenud ja käis vahetevahel orkestris partiisid nõega kokku määrimas. Võib-olla kõlab see tõdemus siiski liiga tumedalt: esituses oli tõusu ja mõõna, pieteedi ja puhast mõõdamängu, aga pühadesõnum sai siiski laval rõõmuga maha hõigatud, ennekõike tänu inglise tenori Nicholas Mulroy sõnatundlikele evangelisti-retsitatiividele. “Hõisates ülistage neid päevi, kiitke Kõrgeimat, ta on täna olnud meil' helde!” **M**